

Buxgalteriya xisobi

Boshqa tarmoqlarda buxgalteriya xisobi kafedrasi assistent

Boyqobilova Iroda Jontemir qizi

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada Buxgalteriya xisobiga doir asosiy tushunchalar yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Buxgalteriya, Qonun, Passiv schotlar, Tranzit schyotlar, Moliyaviy-xo'jalik.

Moliyaning muhim elementi sifatida resurslarni taqsimlash kategoriya hisoblanadi. Bu kategoriya qadimiydir va insoniyat jamiyatining paydo bo'lishidan beri mavjud. O'zbekiston Respublikasida buxgalteriya hisobini tashkil etish va yuritish normativ-huquqiy hujjatlar bilan tartibga solingan bo'lib, u maqsad va holatiga qarab to'rt darajadan iborat. 1- chi daraja: Qonun hujjatlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari va hukumat qarorlari. Bular: 30.08.1996 yildagi "Buxgalteriya hisobi to'g'risida" gi Qonuni va 13.04.2016 yildagi 404-sonli yangi tahrirdagi Qonun qabul qilindi; O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi; va boshqa qonunlar; O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari. 24.08.1994 yildagi "O'zbekiston Respublikasining xalqaro amaliyotda qabul qilingan buxgalteriya hisobi va statistika tizimiga o'tish davlat dasturi to'g'risida"gi 433-i-sonli qarori (24.05.1996 y.dagi 193- sonli qarorining yangi tahriri) va boshqalar.

Passiv schotlar-bu majburiyat va sarmoyani aks etirishga mo'ljallangan schot bo'lib unda majburiyat va sarmoyaning qoldig'I va ko'payishi schotning kriditi bo'yicha kamayishi esa debetda aks etiriladi .

Doimiy schotlar- bu xisobot davri oxirida saldoga ega bo'lin buxgalteriya balansida aks etiriladigan aktivlar majburiyatlar sarmoyalar schyotidir Kontr aktiv schotlar-bu u bn bo'g'liq bolgan aktiv schotning schotning saldosi dan chegiriladigan moliyaviy hisobotda aktivning sof qiymatini aks ettiruvchi schyotdir. Kontr passiv schotlar- bu u bn bo'g'liq bolgan passiv schotning saldosi dan chegiriladigan moliyaviy hisobotda majburiyat yoki sarmoyaning sof qiymatini aks ettiruchi schyotdir

Tranzit schyotlar- bu xisobot davrida foydalaniladigan lekin yopiladigan moliyaviy natijalar togrisidagi xisobotda aks etiriladigan hisobot davri oxirida

qoldiqqa ega bo'lmaydigan daromadlar va xarajatlarning vaqtinchalik schyotidir. Balansdan tashqari schyotlar- bu korxonaga qarashli bo'lmagan lekin vaqtinchalik tassarrufida bolgan aktivlarning mavjudligi va xarakati xuquqlar va majburiyatlar xaqidagi axborotni umumlashtirishga mo'ljalangan schyotlar. Bu schyotlar boshqa schyotlar bilan o'zaro bog'lanmaydi va korxonaning hisobotida aks etirilmaydi

Moliyaviy-xo'jalik faoliyatining buxgalteriya xisobi schotlar rejasi moliyaviy hisobot elementlariga muvofiq guruxlashtirilgan moliyaviy xisobot elementlarining yigindisini tashkil etadi:

1. Aktivlar
2. Mjburiyatlar
3. Kapital
4. Daromadlar
5. Xarajatlar

Xo'jalik subyektlari moliyaviy xo'jalik faoliyatining buxgalteriya xisobi schotlar rejasi asosida xo'jalik operatsiyalari boyicha buxgalteriya xisobining ishchi schotlar rejasini tuzadilar va shu xo'jalik yurituvchi subyektning xisob siyosatida aks etiradi

Xo'jalik yurituvchi subyektlar moliyaviy-xo'jalik faoliyatining buxgalteriya xisobi schotlar rejasini qo'llash boyicha Yo'riqnoma xo'jalik operatsiyalarini xo'jalik yurituvchi subyektlarning schotlarida buxgalteriya xisobi yuritish qoidalariga muvofiq aks ettirish [tartibini belgilab beradi](#) . Mazkur standart mulkchilik shaklidan qat'iy nazar xo'jalik yurituvchi subyektlar tomonidan, byudjet tashkilotlari, sug'urta tashkilotlari, banklar va boshqa kredit tashkilotlaridan tashqari ijro etilishi majburiy hisoblanadi. Schotlar rejasini qabul qilish va amaliyotda qo'llash mamlakatimizda buxgalteriya hisobini xalqaro tan olingan hisob amaliyoti bilan yaqinlashtirish bo'yicha [faol va aniq maqsadga](#) yo'naltirilgan ishlarni amalga oshirish alohida dolzarb hisoblanadi.

Korxonalarining moliyaviy hisobotlarini transformatsiya qilish tashkilotlar tomonidan birinchi marta MHXSga o'tishi uchun vazifalarni operativ hal qilishda eng maqbul usul bo'lib hisoblandi; proteksion. Ushbu usul O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki

tomonidan preferensiyaga (afzallik) ega bo'ldi, 2004 yildan boshlab o'zbek banklari hisobotlarini MHXS asosida tayyorlaydilar - o'zbek hisobotlarini

transformatsiya qilish usuli orqali; soliq. Shu kungacha soliqqa tortiladigan summalarni aniqlashda milliy standartlar asosida tayyorlangan hisobot ma'lumotlaridan foydalaniladi. Sodir bo'lgan xo'jalik operatsiyalar buxgalteriya hisobida faqat soliq oqibatlari nuqtai nazarda talqin qilinadi; kadr.

O'zbekiston Respublikasida milliy standartlari va MHXS asosida hisobotlarni tayyorlaydigan mutaxassislarni mentaliteti, qadriyati, bilimi, yondashuvlari va turli xil tillarda so'zlashadigan ikki toifadagi mutaxassis deb qaraladi. Bu holatni g'arb dasturlari asosida MHXSlar bo'yicha o'qitishda yaqqol ko'rish mumkin. O'zbek hisobi haqida umuman tushunchaga ega bo'lmagan shaxslar bu dasturlarni tayyorlagan, shuning uchun o'qitish asosan tinglovchilarga o'zbek hisobini unitish va “yangi oq varoqdan boshlash uqtiriladi. O'zbek hisobi va MHXSlarini bir vaqtning o'zida professional darajada bilandigan mutaxassislar sanoqli; aqliy (mental). O'zbek tashkilotlar rahbariyatining o'zbek buxgalteriya hisobi to'g'risidagi noto'g'ri tushunchasi, me'yoriy hujjatlarning majburiy ko'rsatmalarida belgilangan, elastik bo'lmagan qoidalarning o'ziga xos “suyak to'plami” sifatida paydo bo'lgan deb tushinishi natijasidir.

Ushbu sabablarning hech biri transformatsiya usuli samaraliroq ekanligini ko'rsatmaydi: uning keng tarqalgani - bu usul yaxshi degani emas. Aksincha, agar siz hisobotlarni tuzishning ushbu usuli haqida biroz o'ylab ko'rsangiz, bu kulgili va oddiy aqldan mahrum bo'lib ko'rinadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining “Buxgalteriya hisobi to'g'risida»gi qonuni № 404. –T.: 2016 y
2. O'zbekiston Respublikasi Buxgalteriya hisobi milliy standartlari. T.: - O'BAMA. 2004.
3. Sh. Ergasheva, A.K.Ibragimov, N.K.Rizaev, I.R.Ibragimova Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari. O'quv qo'llanma.// -T.: Iqtisodiyot, 2019. -227 bet.
4. Turayeva G. FACTORS FOR INCREASING THE STABILITY OF GRAIN PRODUCTION AND PERFORMANCE INDICATORS //Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences. – 2023. – T. 2. – №. 6. – C. 45-50.